

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Posílení práv obětí v EU

KOM(2011) 274 v konečném znění

a k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu

KOM(2011) 275 v konečném znění – 2011/0129 (COD)

(2012/C 43/09)

Zpravodajka: **paní Kathleen WALKER SHAW**

Dne 18. května 2011 se Evropská komise a dne 29. června 2011 Rada rozhodly, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Posílení práv obětí v EU

KOM(2011) 274 v konečném znění

a

návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu

KOM(2011) 275 v konečném znění.

Specializovaná sekce Zaměstnanost, sociální věci, občanství, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 8. listopadu 2011.

Na 476. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 7. a 8. prosince 2011 (jednání dne 7. prosince), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 142 hlasy pro, 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV naléhavě vyzývá Komisi k vypracování podrobnější studie dopadu krize na oběti trestného činu a předložení doprovodných opatření na základě příslušných zjištění.

1.2 EHSV je znepokojen nízkou důvěrou obětí v systém trestního soudnictví a uznává potřebu zvýšit sebevědomí obětí, zejména obětí opakované trestné činnosti, a rozvíjet občanskou sebedůvěru k přetnutí začarovaného kruhu viktimizace. Vyzývá Komisi, aby zvážila přijetí doprovodných opatření a zajištění financování na podporu této věci.

1.3 EHSV navrhuje, aby Komise upravila definici „obětí“ tak, aby byla posílena práva a uznání rodiny nebo zástupce obětí.

1.4 EHSV naléhavě vyzývá Komisi k vypracování podrobné analýzy ochrany obětí, které utrpěly újmu v zaměstnání v důsledku trestné činnosti a předložit doprovodná opatření na podporu minimálních práv a uznání ve veřejném i soukromém sektoru v celé EU.

1.5 EHSV doporučuje, aby Komise vypracovala podrobnou analýzu obětí dopravních přestupků a předložila opatření k zajištění spravedlnosti, podpory a náhrady škody.

1.6 EHSV navrhuje, aby Komise do návrhů zabudovala účinnější záruky proti přímé i nepřímé diskriminaci obětí.

1.7 EHSV vyzývá k provedení významné kulturní změny ve smyslu přijetí úlohy obětí, a k tomu bude zapotřebí školení odborného a výkonného personálu na všech úrovních soudního systému a dalších relevantních orgánů za současného dodržení zásady subsidiarity. Patřit by sem mělo také obecné pojetí obětí ve sdělovacích prostředcích a prevence politicky motivovaného využívání obětí.

1.8 EHSV uznává, že určité skupiny obětí jsou zvláště zranitelné a vyžadují zvláštní zacházení, ovšem domnívá se, že namísto rozeznávání určitých „zranitelných obětí“, a tedy potenciálního vytváření hierarchie obětí, by Komise měla navrhnout, aby všechny oběti trestného činu měly přístup ke zvláštním

opatřením v podobě individuálního posouzení – v souladu s vnitrostátními předpisy – jejich zranitelnosti na základě jejich osobní charakteristiky, povahy trestného činu a vztahu k podezřelé osobě.

1.9 EHSV vyzývá k přijetí doprovodných opatření zaměřených na posílení a formální zakotvení sítě služeb podpory pro oběti s působností v celé EU a navrhuje, aby byla trvale financována z rozpočtu EU. EHSV rovněž doporučuje rozšíření působnosti služeb podpory na podporu obětí trestného činu a jejich rodin po návratu v případě, kdy k události došlo v zahraničí. EHSV se též domnívá, že služby podpory pro oběti by měly být flexibilní a schopné rozdělovat prostředky regionálně do oblastí, které je potenciálně budou nejvíce potřebovat.

1.10 EHSV uznává úlohu občanské společnosti v širším smyslu při přípravě praktických opatření na podporu obětí trestného činu a vyzývá Komisi, aby předložila doprovodná opatření a potřebné financování.

1.11 EHSV naléhavě vyzývá Komisi, aby v nadcházejícím přezkumu provedla řadu nutných zlepšení ustanovení o odškodňování obětí včetně možnosti zavedení programu odškodňování za újmu utrpěnou v důsledku trestného činu na úrovni EU. EHSV žádá Komisi, aby členským státům dala zřetelně najevo, že směrnice zajišťuje minimální pravidla a základní úroveň práv, jež umožňuje vnitrostátním prováděcím předpisům poskytování vyšší míry ochrany.

1.12 EHSV vítá návrhy týkající se restorativní justice a vyzývá Komisi, aby podpořila financování pilotních projektů s cílem vybudovat pravidla a vzdělávání týkající se restorativní justice v EU.

1.13 EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby vypracovala společné postupy, v nichž by byla jasně definována lhůta⁽¹⁾ pro převoz a repatriaci tělesných ostatků obětí ze zahraničí a jež by byly nadřazeny vnitrostátním, regionálním či místním předpisům.

2. Úvod

2.1 Balíček návrhů předložených Komisí dne 18. května 2011 rozšiřuje stávající opatření týkající se práv obětí přijatá na úrovni EU. Cílem návrhů je zajistit jasná a konkrétní práva obětí trestného činu a zajistit uznání, respekt, ochranu, podporu a přístup ke spravedlnosti bez ohledu na to, odkud v EU pocházejí nebo kde v EU žijí.

⁽¹⁾ EHSV navrhuje lhůtu 28 dnů, jež by poskytovala dostatečný časový prostor pro provedení soudního ohledání a analýzy DNA dvěma patologi a také pro to, aby si konzulární úřad země, z níž oběť pocházela, vyžádal vypracování nezávislé zprávy.

2.2 EHSV uznává, že Lisabonská smlouva dnes EU poskytuje jasný právní základ ke stanovení minimálních pravidel upravujících práva obětí trestného činu. Návrhy vycházejí ze Stockholmského programu⁽²⁾ a jeho akčního plánu⁽³⁾ a jsou v souladu s Budapešťským plánem⁽⁴⁾.

2.3 EHSV vítá skutečnost, že polské předsednictví považuje za prioritu posílení bezpečnosti v EU, a dále úsilí předsednictví o dosažení pokroku v přípravě balíčku o obětech v Radě.

2.4 EHSV k této problematice vyvinul řadu aktivit včetně toho, že vypracoval stanoviska k odškodňování obětí trestného činu⁽⁵⁾, obchodování s lidmi⁽⁶⁾, pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii⁽⁷⁾, k právům dítěte⁽⁸⁾, politice EU pro boj proti terorismu⁽⁹⁾, začlenění do informační společnosti⁽¹⁰⁾ či boji proti počítačové trestné činnosti⁽¹¹⁾.

3. Obecné připomínky

3.1 EHSV zdůrazňuje, že členské státy nemohou přehlížet dopad probíhající hospodářské a finanční krize na tuto problematiku a musejí chápat fungování kriminality v těchto souvislostech. Při přísných úsporných opatřeních řada členských států omezuje policejní, zdravotní a sociální služby, komunitní organizace a financování služeb podpory pro oběti a další nevládní organizace v tomto oboru. Stávající nerovnosti se dále zvětšují a rostoucí míra chudoby a nezaměstnanosti pravděpodobně podníká další sociální problémy a stanou se potenciálním katalyzátorem kriminality.

3.2 Údaje o obětech trestného činu v EU jsou alarmující. Každý rok se lidé stanou přímými oběťmi více než 75 milionů trestných činů. Je nepřijatelné, aby většinou trestných činů bylo poškozováno vždy totéž malé procento obětí, které jsou viktimizovány stále dokola. Oběti typicky žijí v oblastech s vysokou kriminalitou, vysokým stupněm strachu z trestné činnosti a nízkou mírou hlášení trestných činů. Přibližně 90 % trestných činů v těchto komunitách není hlášeno.

3.3 Zásadním předpokladem budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva pro občany v EU je zlepšení podpory obětí trestného činu v celé EU. Je to nezbytné vzhledem k setrvalému nárůstu počtu lidí cestujících po EU či stěhujících se po EU za prací, a tento trend bude dále pokračovat.

⁽²⁾ Viz http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/111877.pdf [není k dispozici v češtině].

⁽³⁾ KOM(2010) 171 v konečném znění.

⁽⁴⁾ Přijato Radou ministrů dne 10. června 2011.

⁽⁵⁾ Úř. věst. C 95, 23.4.2003, s. 40–44.

⁽⁶⁾ Úř. věst. C 51, 17.2.2011, s. 50–54.

⁽⁷⁾ Úř. věst. C 325, 30.12.2006, s. 60–64, Úř. věst. C 317, 23.12.2009, s. 43–48 a Úř. věst. C 48, 15.2.2011, s. 138–144.

⁽⁸⁾ Úř. věst. C 325, 30.12.2006, s. 65–70.

⁽⁹⁾ Úř. věst. C 218, 23.7.2011, s. 91.

⁽¹⁰⁾ Úř. věst. C 318, 29.10.2011, s. 9–18.

⁽¹¹⁾ Úř. věst. C 97, 28.4.2007, s. 21–26.

3.4 EHSV vítá skutečnost, že návrhy nabízejí občanům, kteří se stali obětí trestného činu v zahraničí v některém z členských států, možnost hlásit čin v domovském členském státě. To je zvláště důležité v případech vážných zranění nebo nehod, nebo pro rodinné příslušníky v případě smrtelného úrazu.

3.5 EHSV podporuje horizontální přístup směrnice pokrývající práva všech obětí.

3.6 Co je rovněž důležité, návrhy uznávají poškození a obtíže, které kromě oběti utrpí také její rodina, to je však nutné v návrzích reflektovat systematictěji.

3.7 Tyto události mají devastující fyzické, emocionální a finanční důsledky, které vyžadují podporu obětem i jejich rodinám, které se tak dostávají do středu událostí souvisejících s podporou těchto obětí, s jednáním s úřady, zdravotní podporou, labyrintem administrativy, pronásledováním podezřelých a domáháním se spravedlnosti a odškodnění.

3.8 EHSV se domnívá, že je třeba uznat existenci zvýšených obtíží a zátěže pro oběti a jejich rodiny v přeshraničních situacích, kde se setkávají s dalšími problémy spojenými s odlišnými jazyky, postupy a kulturami, které jsou pro ně neznámé a které jim mohou připadat nepřekonatelné.

3.9 Obecněji řečeno, 50 % obětí trestného činu nehlásí trestný čin „příslušnému orgánu“. Může tomu tak být z různých důvodů, mimo jiné proto, že oběti nerozumějí systému trestních oznámení nebo podávání žalob, případně nemají příliš důvěru v pomoc úřadů či jejich ochranu a podporu při domáhání se spravedlnosti či náhrady škody. EHSV by si přál realizaci návrhů v podobě praktických opatření zaměřených na nápravu nedostatečné důvěry obětí v soudní systém.

3.10 Studie potvrzují⁽¹²⁾, že stávající opatření nepřinesla řešení řady praktických a technických problémů, se kterými se setkávají oběti a jejich rodiny v době, kdy jsou nejzranitelnější a potřebují pomoc.

3.11 Tyto návrhy jsou důležitým krokem k tomu, aby oběti a jejich rodiny byly umístěny do popředí, aby se jim dostalo uznání, slušného zacházení a respektu a aby pro ně byla zajištěna ochrana, podpora a přístup ke spravedlnosti, které jsou jejich právem. Lidé zranitelní v důsledku takových okolností by se nikdy neměli cítit osamoceni.

4. Konkrétní připomínky

4.1 V současné době panuje v EU výrazná nerovnováha v intenzitě a účinnosti předpisů a bude nutné provést skokovou

změnu k zajištění přijatelných standardů podpory, ochrany a práv, na něž se občané EU budou moci spolehnout bez ohledu na to, zda se vyskytují ve své zemi, nebo v kterémkoli jiném členském státě. Není možné, aby míra podpory, které se oběti dostane, byla loterií podle toho, kde v EU se stane obětí trestného činu.

4.2 EHSV uznává, že jeho členové mají výsadní postavení umožňující podílet se na účinném provedení těchto návrhů, a v souvislosti s doprovodnými opatřeními zmíněnými ve sdělení vyzývá Komisi k pokračování ve spolupráci s EHSV na tom, aby jejich domovské organizace ve vhodných případech byly motivovány k rozvíjení konkrétních struktur, politik a postupů, jejichž vyústěním bude systematictější a účinnější podpora obětí trestného činu a jejich rodin.

4.3 Uznání a ochrana

4.3.1 Definice „obětí“ ve směrnici pokrývá pouze „rodinné příslušníky osoby, jež zemřela v důsledku trestného činu“. EHSV se domnívá, že toto vymezení je příliš úzké a nebere v úvahu skutečnost, že řada přeživších obětí je natolik vážně zraněna, že potřebují zásadní podporu pro uplatnění své právní způsobilosti při podávání trestního oznámení nebo aby se mohly v soudním řízení domáhat spravedlnosti a odškodnění, což pak za ně musí učinit rodinní příslušníci nebo jiné osoby poskytující podporu. I oni musejí být uznáni. EHSV navrhuje pozměnit znění článku 2 dokumentu KOM(2011) 275 (Definice) tak, aby zahrnoval nový odst. 2 písm. a) iii): „uznaná osoba poskytující podporu, ať se jedná o člena rodiny nebo zaměstnance oběti, která potřebuje zásadní podporu pro uplatnění své právní způsobilosti před spácháním trestného činu nebo po něm“.

4.3.2 I přes úsilí o soulad s předpisy v oblasti zdraví a bezpečnosti při práci se EHSV obává, že návrhy mlčí k otázce ochrany obětí trestné činnosti při práci, a to včetně pracujících v silniční a jiné dopravě. Členské státy přistupují různě k určování toho, která porušení práv a ochrany na pracovišti naplňují skutkovou podstatu trestného činu, což by mohlo ohrozit záruku minimálních pravidel v celé EU. Tato skutečnost má též dopady na vyslané pracovníky. EHSV proto vyzývá Komisi k vypracování podrobné analýzy této problematiky a doprovodných opatření na podporu minimálních práv obětí trestné činnosti při práci, jež by platila pro veřejný i soukromý sektor.

4.3.3 EHSV se obává, že definice oběti jako „fyzické osoby“ by mohlo organizace nebo podniky, které se stanou obětí trestného činu, vyloučit z možnosti domáhat se práv podle této směrnice. EHSV navrhuje, aby Komise provedla studii mapující potřebu specifických opatření v této oblasti, zejména pokud se jedná o malé a střední podniky, s cílem zvýšit ochranu před sériovou viktimizací.

⁽¹²⁾ KOM(2011) 274 a SEK(2011) 580.

4.3.4 EHSV se domnívá, že Komise nevěnovala odpovídající pozornost vážnému problému přímé a nepřímé diskriminace obětí včetně diskriminace kulturní, a navrhuje, aby do návrhů byly zabudovány účinnější záruky v tomto smyslu. Může dojít k dvojí viktimizaci a diskriminaci tam, kde jsou oběti terčem zneužívání z důvodu své rasy, náboženství, víry, sexuální orientace, zdravotního postižení, pohlaví nebo sociálního původu, což je hlavní příčinou mimořádně vysoké míry nehlášených trestných činů. Oběti se též mohou setkat s diskriminací v podobě nepřijatelného zacházení ze strany úřadů a soudního systému tím, že jim tyto subjekty nevěří nebo s nimi nejednají s dostatečnou slušností, respektem a uznáním.

4.3.5 EHSV vyzývá k provedení významné kulturní změny ve smyslu přijetí úlohy oběti v soudním systému. Důležitým prvním krokem je zajištění odpovídajícího vzdělávání odborného a výkonného personálu za současného dodržení zásady subsidiarity. EHSV doporučuje Komisi, aby se zaměřila na programy financování, které by mohly dosáhnout této kulturní změny prostřednictvím klíčových agentur.

4.3.6 Ochrana obětí trestného činu má v návrzích klíčový význam. To je zvláště důležité v případech, kdy se oběti a jejich rodiny nacházejí v blízkosti nebo ve stejné budově jako obviněný, ať již v nemocnicích, u soudu nebo na policejních služebnách. Je třeba přijmout standardní postupy k zaručení podmínek (spíše než k jejich „postupnému zavedení“, jak se uvádí v návrzích), které zamezí kontaktu mezi obětí a její rodinou s obviněným tím, že je umístí do oddělených místností a použijí oddělená zařízení.

4.3.7 Důležité je také bránit tomu, aby se lidé stávali potenciálními oběťmi. EHSV vyzývá Komisi, aby podpořila monitorování vzniku nových forem viktimizace, např. počítačové trestné činnosti, a vyhodnotila, jaká opatření jsou nutná k ochraně a podpoře obětí. Klíčovým předpokladem snížení počtu obětí je rozvíjení programů, které budou stavět na úspěšnosti programů typu Daphne, tedy zvyšovat informovanost o možných rizicích a přijímat preventivní kroky, dojde-li k hrozbě.

4.3.8 Ze statistik vyplývá, že jakmile se někdo stane obětí, velmi se zvýší jeho zranitelnost vůči další viktimizaci. Rada obětí trpí celoživotní viktimizací z dětství v rodině nebo v péči státních a jiných institucí. Pro mnohé z nich je těžké hovořit o své situaci a podniknout kroky nutné k nahlášení viktimizace. EHSV požaduje doprovodná opatření a cílené financování z prostředků EU zaměřené na posílení obětí a svědků viktimizace, jež by narušilo sériovou viktimizaci a rozvíjelo občanskou sebedůvěru zejména v oblastech s vysokou kriminalitou.

4.3.9 Přestože EHSV uznává, že některé skupiny obětí jsou zvláště zranitelné – jako děti nebo lidé se zdravotním postižením vyžadující zvláštní zacházení, obává se, že označením některých „zranitelných obětí“ může Komise podnítit vznik jakési hierarchie obětí, což by mohlo vést k diskriminaci jiných obětí. Všechny oběti jsou zranitelné a EHSV se domnívá, že vhodnější by mohl být návrh, aby všechny oběti trestného činu měly přístup ke zvláštním opatřením v podobě individuálního posouzení – v souladu s vnitrostátními předpisy – jejich zranitelnosti na základě jejich osobní charakteristiky, povahy trestného činu a vztahu k podezřelé osobě. Naprosto nezbytné jsou metodiky, které s ohledem na podporu oběti uznávají její sociální prostředí a životní podmínky, rozumějí jim a reagují na ně. EHSV doporučuje pozměnit článek 18 v dokumentu KOM(2011) 275 tak, že budou vyškrtnuty odstavce 1, 2 a 5 a náležitě upraveny odkazy a formulace v navazujícím textu, včetně vyškrtnutí slov „všech ostatních“ v prvním řádku odstavce 3.

4.3.10 EHSV vítá návrh nařízení o vzájemném uznávání ochranných opatření v občanských věcech a uznává, že se jedná o nutný doplňující právní předpis k návrhu směrnice CSL 00002/2010 o evropském ochranném příkazu. EHSV konstatuje, že Rada ministrů a Evropský parlament dospěly k dohodě nad tímto návrhem. EHSV se domnívá, že využití a formát obou opatření by s ohledem na usnadnění jejich aplikace měly být co nejvíce standardizovány. Je třeba zavést mechanismy, jež zaručí účinné prosazování ochranných příkazů.

4.3.11 EHSV uznává pozitivní úlohu, kterou mohou ve vztahu k podpoře a uznání práv obětí sehrát sdělovací prostředky, a považuje za žádoucí, aby návrhy obsahovaly ustanovení, která by zajistila rovnováhu mezi uznáním této pozitivní úlohy a ochranou soukromí obětí a jejich rodin během soudního řízení, a dále ochranou před nevídanou pozorností médií včetně politicky motivované viktimizace z jejich strany. Příliš často dochází ke zveřejnění vyobrazení, fotografií a osobních údajů bez předchozího souhlasu, což je nepřijatelné narušení soukromí a rodinného života. Důležité je zaručit obětem a jejich rodinám patřičný respekt, integritu a lidská práva v době, kdy jsou nejzranitelnější. V takových případech by příslušné sdělovací prostředky měly mít povinnost napravit porušení pravidel tím, že je uznají se stejnou mírou viditelnosti, kterou udělily viktimizaci samé.

4.3.12 EHSV dále považuje za žádoucí zařadit do návrhů požadavek na veřejné instituce, zejména policii, aby také ony chránily soukromí obětí a jejich rodin. Tato otázka zasluhuje pozornost, neboť policie je největším dodavatelem informací sdělovacím prostředkům. Například ve Spojeném království došlo před časem ke skandálnímu odhalení telefonních odposlechů obětí a jejich rodin. EU musí zajistit větší ochranu obětí a jejich rodin v této oblasti, jak doma, tak v zahraničí.

4.4 Právo na informace, dorozumění, tlumočení a překlad

4.4.1 EHSV vítá skutečnost, že návrhy udělují obětem jasná a rozsáhlá práva na včasné a relevantní informace a právo na průběžné informace o vývoji jejich případu. Velmi často dochází ke ztrátě drahocenného času, informací a důkazů, zejména není-li od počátku zřejmé, zda se jedná o trestný čin, např. u hledaných osob, utopení, pádů nebo nejasných úmrtí. Časová prodleva může být ještě větší v přeshraničních případech, zejména pokud k případu nejsou svědci. To vše by nemělo znamenat zpoždění v aktivaci opatření na podporu a ochranu obětí. Možnosti vyšetřování s využitím Eurojust nebo smlouvy o vzájemné právní pomoci je omezené, neboť ve druhém případě se musí jednat výhradně o trestní věci. EHSV považuje za žádoucí doprovodná opatření, s jejichž pomocí by mohly být odstraněny překážky bránící podání podnětu k vyšetřování nebo žádosti o poskytnutí informací.

4.4.2 Je důležité vědět, kde získat informace a jak ohlásit pohrůžku nebo incident; v přeshraničních situacích by tyto informace měly být lépe zpřístupněny příslušnými orgány, jako jsou policie, konzuláty a velvyslanectví, nemocnice či místní úřady, a na jejich internetových stránkách. Uvedené informace by také měly být zařazeny do cestovních dokumentů od cestovních kanceláří či leteckých společností, formou trhačích duplikátů, který cestující mohou přenechat blízkým rodinným příslušníkům nebo přátelům.

4.4.3 V současné době není dostatečná koordinace a spolupráce mezi příslušnými úřady v přeshraničních případech, kde jsou častou překážkou odlišnosti v zákonech a kulturách či neochota orgánů ke sdílení informací a spolupráci. EHSV považuje za žádoucí další spolupráci mezi ministerstvy zahraničí a spravedlnosti v EU na přípravě Memoranda o porozumění, jež by napomohlo výměně informací mezi policejními orgány prostřednictvím konzulárních úřadů a přineslo odpovědi na legitimní dotazy oběti nebo rodiny k vyšetřování. Patřit by sem měl závazek příslušných orgánů poskytnout kontaktní údaje vyšetřujícího orgánu nebo vyšetřovatele jmenovanému kolegovi v jiné jurisdikci, který by se spojil s obětí a její rodinou a poskytl tyto informace; podle nutnosti by bylo nutné zajistit ochranu před nežádoucím zveřejněním těchto informací.

4.4.4 Řada zemí nemá systém kontaktních osob pro styk s rodinami v rámci policejních či jiných vyšetřujících orgánů, a vyžaduje, aby si rodina pro účely podání informací najala právního zástupce, což může být nákladné a nad možnosti četných rodin. EHSV doporučuje, aby Komise zvážila doprovodná opatření zaměřená na vytvoření modelů osvědčených postupů v této oblasti, které by byly jednodušší využity v celé EU.

4.4.5 Členské státy by měly mít povinnost široce a pravidelně zveřejňovat informace o právech obětí a místech, kde mohou získat podporu. Dále by z důvodů minimalizace

nákladů měly mít povinnost spolupracovat na úrovni EU na mnohojazyčné nabídce takových informací.

4.4.6 Právo rozumět a právo být chápán je klíčovým předpokladem domáhání se spravedlnosti. EHSV navrhuje, aby členské státy vyhodnotily komunikační potřeby obětí a jejich rodinných příslušníků, kteří se účastní trestního řízení, aby jim byla zaručena podpora, kterou potřebují k tomu, aby rozuměli a byli chápáni.

4.4.7 Rozsáhlá práva na tlumočení a překlad zdarma v trestním řízení patří mezi základní lidská práva, a nabývají kritického významu pro oběti a jejich rodiny v přeshraničních případech. EHSV vítá skutečnost, že tato práva jsou nyní rozšířena i na oběti. Obavy o náklady těchto služeb by neměly být přeháněny, neboť mnohé členské státy již reagují na tyto žádosti obětí.

4.4.8 EHSV vítá skutečnost, že oběti a jejich rodiny mají právo vznést námitku proti rozhodnutí, že takové služby nejsou potřebné, a právo podat stížnost na kvalitu tlumočení, nepovažují-li ji za dostatečnou, aby mohly uplatňovat svá práva v rámci řízení. Dle požadavku směrnice 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení EHSV podporuje zavedení národních rejstříků kvalifikovaných překladatelů a tlumočnicků a cíl, aby se jednalo o oficiální zdroj využívaný právními poradci a příslušnými orgány. EHSV se obává, že některé členské státy provozují rejstříky, avšak smluvně tyto služby sjednávají s agenturami, čímž rejstříky obcházejí a postupují v rozporu s duchem směrnice; EHSV považuje za žádoucí, aby tyto praktiky byly zastaveny.

4.5 Právo na služby podpory pro oběti

4.5.1 Návrhy stanovují minimální služby, které mají být poskytovány v celé EU s cílem zajistit, aby oběti trestného činu a jejich rodiny věděly, jak včasnou a jak účinnou pomoc mohou očekávat v době, kdy to nejvíce potřebují, bez ohledu na to, kde v EU se nacházejí. Je naprosto zásadní, aby tyto služby byly poskytovány zdarma, aby byla zachována důvěrnost informací a aby je poskytovali řádně proškolení pracovníci, ať již se jedná o služby veřejné, nebo soukromé.

4.5.2 EHSV se obává, že současná úroveň a kvalita služeb podpory pro oběti mezi členskými státy EU se značně liší a že obecně nejsou tyto služby financovány tak dobře jako služby pro lidi obviněné nebo podezřelé ze spáchání trestného činu. EHSV vyzývá k přijetí doprovodných opatření zaměřených na posílení standardů, kvality a zeměpisného pokrytí agentur pro podporu obětí s působností v celé EU a navrhuje, aby byla bezpečně a trvale financována z rozpočtu EU. Napomůže to dosažení úspor z rozsahu tím, že budou připraveny společné vzdělávací programy online, informační a komunikační struktury a sdílení osvědčených postupů. Napomůže to též strukturovanějšímu monitorování obětí, provádění a prosazování legislativního balíčku a jeho účinnosti.

4.5.3 Právo obětí na služby podpory je klíčovým předpokladem jejich návratu do normálního života a efektivního přístupu ke spravedlnosti. Ačkoli finanční a hospodářská krize představuje pro mnohé členské státy vážné problémy, nemohou tyto státy uhnout před svými povinnostmi v této oblasti. Musejí porovnat náklady na realizaci těchto služeb s náklady na jejich nerealizaci, tj. hospodářské a sociální náklady obětí a jejich rodin, kterým trvá dlouhou dobu, než se z takového zážitku vzpamatují, nebo se jim to dokonce vůbec nepodaří. Několik zemí financuje státní opatření na podporu obětí z pokut vybraných za trestné činy. EHSV navrhuje, aby Komise financovala studii účinnosti těchto systémů s výhledem jejich širšího použití.

4.5.4 EHSV uznává, že počet obětí trestného činu se v jednotlivých členských státech a regionech liší. Zvýšený výskyt problému může být následkem zvýšení počtu obyvatel na vrcholu sezóny dovolených v kombinaci s alkoholem posílenou agresivitou. EHSV se domnívá, že podpora by měla být dostatečně flexibilní, aby se k ní dalo přistupovat regionálně, a vyzývá Komisi a členské státy, aby zvážily nasměrování prostředků a podpůrných opatření s cílem zlepšit komunikaci a služby pro kritická místa. Zvláště důležité je to tam, kde zvýšené riziko ohrožení nebo násilného trestného činu je disproporcionálním důsledkem výskytu podezřelých nebo obětí z míst mimo daný region nebo stát.

4.5.5 Nezbytné je právní zakotvení povinnosti informovat oběti o službách podpory a poskytnout tyto služby. V EU úkol spojit oběti s těmito službami zpravidla přísluší policii. V současné době však drtivá většina⁽¹³⁾ obětí na příslušné služby odkazována není. Jedná se tak o největší překážku poskytování podpory obětem v celé Evropě.

4.5.6 Další orgány vstupující do kontaktu s oběťmi by také měly mít podle možností za úkol odkázat oběti na služby podpory včetně nemocnic, velvyslanectví a konzulárních úřadů, škol a služeb v oblasti bydlení. Je třeba poznamenat, že zde nenastává problém s právy na ochranu osobních údajů.

4.5.7 Stávající služby podpory pro oběti nepomáhají běžně obětem nebo rodinám obětí trestných činů spáchaných v zahraničí po návratu postižených do země původu. Tuto slabinu je třeba řešit. Obětem může trvat dlouho, než se vrátí do normálního života, a mnohé z nich se po návratu domů potýkají se setrvalými zdravotními problémy a právními či administrativními problémy. EHSV vyzývá k rozšíření oblasti působnosti služeb podpory pro oběti tak, aby poskytovaly tuto podporu.

4.5.8 EHSV žádá o vytvoření finančních opatření EU k financování a podpoře spolupráce a budování kapacit mezi

službami podpory pro oběti a policejními a soudními orgány, nemocnicemi, odbory, nevládními organizacemi a podniky, jejichž výsledkem by bylo rozvíjení zapojení občanské společnosti do zlepšování podpory pro oběti trestného činu a jež by dále vedly k propagaci osvědčených postupů a praktických opatření zlepšujících podporu obětí. Dobrovolníci, kteří utrpí újmu v důsledku trestné činnosti během poskytování podpory a služeb, by také měli být uznáni a podporováni jako oběti trestného činu.

4.5.9 EHSV sice potvrzuje, že primární při ochraně a podpoře obětí jsou soudní systémy a další příslušné veřejné orgány, domnívá se však, že existuje také prostor pro podniky a organizace v příslušných odvětvích (cestovní kanceláře, pojišťovny, letecké společnosti, hotely, banky, mobilní a jiní telefonní operátoři, půjčovny automobilů a taxislužby, odbory a sociální nevládní organizace) ke konstruktivní spolupráci na rozvíjení pozitivních a praktických strategií a struktur na podporu obětí a jejich rodin v době krize. Tyto iniciativy by neměly být považovány za břemeno, ale spíše za příležitost k rozvíjení pozitivních politik sociální odpovědnosti podniků.

4.5.10 EHSV navrhuje, aby Komise provedla studii odvětví pojištění v EU a vyhodnotila opatření týkající se krytí, ochrany a odškodnění obětí trestného činu a nehody, s cílem propagovat osvědčené postupy v poskytování spravedlivé a přiměřené právní a administrativní podpory, odškodnění a nákladů nezbytných k tomu, aby se oběti nebo jejich rodiny mohli zúčastnit trestního řízení. Srozumitelnost pojmů a výjimek z pojistných krytí by měla být posouzena s ohledem na rozdílnou úroveň gramotnosti, vzdělání a možná zdravotní postižení zákazníků. Ustanovení smluv o sjednání cestovního pojištění, kde je krytí úplně nebo částečně vyňato, pokud pojištěnec požil alkohol a pod jeho vlivem přispěl ke škodní události, by měla být jasně sdělena a pojišťovny by zároveň měly být vyzvány k přiměřenému zohlednění skutečnosti, že řada lidí na dovolených pije s mírou, a ke zvážení použití zavedených způsobů měření alkoholu, jako je tomu např. u silničních kontrol. Členské státy mají i nadále povinnost poskytnout odškodnění podle směrnice EU o odškodňování. To však pojišťovny nezabýváje povinnosti plnit primární závazky.

4.5.11 EHSV se domnívá, že by měla být zřízena monitorovací skupina na úrovni EU, která by zahrnovala oběti a jejich rodiny, spolky na podporu obětí a příslušné nevládní organizace, a zástupce odborů a podniků, a podporovala trvalé monitorování, dbala na rozvíjení odborné přípravy a působila jako hnací síla kulturní změny ve prospěch obětí.

4.5.12 Tam, kde to bude vhodné, by podpora práv obětí měla být zapracována do ostatních politik a legislativních návrhů EU. Napomohlo by to pokroku v této oblasti.

⁽¹³⁾ Dle informací organizace Victim Support Europe.

4.6 Spravedlnost a odškodnění

4.6.1 Je třeba zlepšit rovnováhu mezi právy obviněného a právy oběti. V současné době nejsou oběti dostatečně chráněny a mají méně práv. EHSV naléhavě vyzývá Komisi a členské státy, aby přijaly opatření, která by poskytla účinné možnosti odvolání pro ty oběti, kterým nebudou poskytnuty informace, podpora a další minimální práva a ustanovení zakotvená ve směrnicích.

4.6.2 Právo oběti vypovídat během trestního řízení a právo předkládat důkazy patří do lidských práv a funkční justice. Toto právo je v některých členských státech již zakotveno a je třeba jej zavést v celé EU. V této souvislosti by právní předpisy EU měly zohledňovat a důrazně podněcovat zavádění efektivních programů na ochranu svědků.

4.6.3 Práva obviněného musejí být zaručena, je však třeba také uznat a podporovat legitimní zájmy obětí a jejich rodin. Oběti by měly mít práva na stejné úrovni právní a administrativní podpory. EHSV vítá uznání práv obětí na právní pomoc, pokud mají status účastníka trestního řízení, jenž jim přiznává možnost využít práv podle této směrnice. EHSV se domnívá, že tato podpora by měla být zpřístupněna též rodinám obětí a uznaným osobám poskytujícím podporu, pokud dojde k úmrtí oběti nebo oběť potřebuje zásadní podporu pro uplatnění své právní způsobilosti při účasti na trestním řízení, a žádá Komisi, aby provedla analýzu právní pomoci a asistence pro oběti a jejich rodiny v EU, aby mohla být připravena možná budoucí opatření k rozšíření podpory v této oblasti.

4.6.4 EHSV vyjadřuje své znepokojení nad tím, že v některých členských státech naráží repatriace tělesných ostatků obětí na značné překážky. Rodinám obětí je často odepíráno právo převézt ostatky svých blízkých do vlasti, aby je mohli pohřbit, nebo musejí na jejich vydání čekat celé roky a absolvovat složitou právní proceduru. K zármutku nad smrtí blízké osoby se tak přidává nevýslovný žal a pocit marnosti. EHSV doporučuje Evropské komisi, aby vypracovala společné postupy, v nichž by byla jasně definována lhůta⁽¹⁴⁾ pro převoz a repatriaci tělesných ostatků obětí ze zahraničí a jež by byly nadřazeny vnitrostátním, regionálním či místním předpisům.

4.6.5 EHSV vítá právo na náhradu výdajů za cestu, náhradu výdajů za ubytování a denní příspěvky pro oběti během účasti na hlavním líčení, ať již v postavení svědka, nebo oběti. EHSV rozumí skutečnosti, že toto ustanovení zahrnuje rodinu oběti vraždy, očekával by však širší použití na rodiny obětí a osoby poskytující podporu obětem, které potřebují zásadní podporu pro uplatnění své právní způsobilosti, a plnění ze strany státu.

4.6.6 Základním minimálním pravidlem by mělo být písemné potvrzení o podání trestního oznámení. Podle rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva by oběti také měly mít právo na řádné vyšetření jejich stížnosti ze strany státu.

4.6.7 EHSV se domnívá, že v případě trestných činů spáchaných obviněným v jiném členském státě by měla existovat ustanovení, jež zajistí, aby řízení o vydání neblokovala domácí řízení proti témuž obviněnému, pokud se domácí řízení týkají méně závažné trestné činnosti než stíhání v zahraničí. Tato řízení by měla být zkrácena nebo přesunuta na jiný termín až do uzavření zahraničního řízení.

4.6.8 EHSV se domnívá, že v případě rozhodnutí o zastavení trestního stíhání by mělo existovat právo na nezávislý přezkum tohoto rozhodnutí. Účinnějším nástrojem by bylo právo oběti na to, aby byla konzultována před přijetím rozhodnutí o zahájení trestního stíhání.

4.6.9 EHSV uznává, že peněžitá náhrada škody nemůže nahradit újmu utrpěnou v důsledku trestného činu, a dále že je velmi důležité uznání oběti a respekt vůči ní. Oběti mají zavedené právo na odškodnění, často si však tohoto svého nároku nejsou vědomy, nebo je odrazuje složitý proces vymáhání. Získání odškodnění za újmu utrpěnou v důsledku trestného činu v přeshraničních případech je často nemožné bez toho, že oběť nebo rodina podají občanskoprávní žalobu v zahraniční jurisdikci, což je složité a nákladné. Je třeba učinit více pro to, aby oběti mohly podávat žaloby snáze a bez poplatků. EHSV naléhavě vyzývá Komisi, aby provedla přezkum směrnice o odškodňování obětí a provedla celou řadu nutných zlepšení v této oblasti včetně možnosti zavedení programu odškodňování za újmu utrpěnou v důsledku trestného činu na úrovni EU.

4.6.10 EHSV vyzývá Komisi, aby v rámci výše uvedeného přezkumu věnovala zvláštní pozornost otázce odškodňování obětí dopravních přestupků. EHSV bere na vědomí dobré příklady odškodnění a podpory obětí v některých členských státech. Například tam, kde je významná část peněz vybraných na pokutách za dopravní přestupky použita na podporu a odškodňování obětí. Vzhledem k tomu, že dopravní nehody jsou hlavní příčinou vzniku tělesného postižení, měly by do přípravy, provádění a správy těchto programů odškodňování být zapojeny také organizace zastupující osoby se zdravotním postižením.

4.6.11 Měla by být zvážena možnost poskytovat zálohy na pomoc obětem a jejich rodinám bezprostředně po události, kdy mohou být náklady zvláště vysoké.

4.6.12 EHSV vítá návrhy týkající na restorativní justice, zařazené ve směrnici, domnívá se však, že použitá definice je příliš úzká a je třeba zdůraznit, že existují různé možnosti restorativní justice, které nezahrnují zprostředkování vztahů mezi lidmi. EHSV potvrzuje, že právní a ochrana obětí a jejich rodin musí být prvořadým cílem ve všech případech. Nezbytné jsou silné záruky a vítána budou ustanovení, jež zajistí, aby státy usnadnily využití řádně proškolených služeb podpory. EHSV

⁽¹⁴⁾ Viz poznámka pod čarou č. 1.

konstatuje, že v současné době velmi málo členských států poskytuje financování restorativní justice a doporučuje Komisi, aby podpořila pilotní projekty s cílem vybudovat pravidla a vzdělávání týkající se restorativní justice v EU, dosáhnout úspor z rozsahu a podpořit výměnu osvědčených postupů.

4.6.13 EHSV konstatuje, že každý rok vyprodávají donucovací orgány v celé EU velké množství „odcizeného majetku“, jež policie nevrátila zpět vlastníkům. Dalším problémem jsou nepřijatelné lhůty pro vrácení majetku⁽¹⁵⁾. EHSV považuje za žádoucí posílení ustanovení o vrácení majetku spolu s povinností orgánů poskytovat specifické informace a kontaktní údaje o osobách odpovědných za daný majetek; dále je třeba zajistit, aby majetek byl vrácen v krátké a předem stanovené lhůtě.

V Bruselu dne 7. prosince 2011.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

4.7 *Provádění a prosazování*

4.7.1 Porušení ustanovení směrnice má závažné hospodářské a sociální důsledky nejen pro oběti a jejich rodiny, ale také pro ekonomiky členských států v podobě neodpracovaných pracovních dní a zatížení zdravotních a jiných sociálních a právních služeb. Je proto nezbytné, aby tato nová opatření na podporu obětí a jejich rodin byla řádně provedena tak, aby vedla k lepšímu a rychlejšímu návratu do normálního života.

4.7.2 EHSV se domnívá, že návrhy by měly zahrnovat silná opatření k zajištění dodržování minimálních pravidel v celé EU. To bude vyžadovat zajištění trvalého monitorování a účinného prosazování, a dále též odrazující sankce jako prevenci nedodržení ustanovení směrnice.

⁽¹⁵⁾ Služby podpory pro oběti v celé Evropě pravidelně dostávají stížnosti obětí na lhůty donucovacích orgánů vztahující se na vrácení majetku obětem.